

Editörden Okul Güvenliği

Merhaba Değerli Okurlar,

Dergimizin bu sayısıyla yayın hayatında beşinci yıla girmiş ve 2026 yılının ilk sayısını okuyucularla buluşturmuş oluyoruz. Yılın ilk dört ayında dergimizin başlığında yer alan sosyal, kültürel ve pedagojik konularla ilgili olarak dünyada ve ülkemizde birtakım gelişmeler oldu. Yakın coğrafyada meydana gelen çatışmaların, ekonomik ve politik yönlerden olduğu gibi sosyal, kültürel ve pedagojik yönlerden de olumsuz etkileri devam etmiştir. Ayrıca bu yılın ilk aylarında teknolojik tartışmalar da öne çıkan konular arasındadır. Bu bağlamda her alanda olduğu gibi eğitim alanında da dijitalleşme ve yapay zekâ entegrasyonu, öne çıkan konular arasında yer almaya devam etmiştir. Söz konusu teknolojilerin olumlu tarafları yanında olumsuz yönleri de tartışmalarda ele alınan konular arasındadır. Görünen o ki bu konu çeşitli yönleriyle önümüzdeki aylarda da tartışılmaya devam edecektir. Eğitimde teknoloji ve yapay zekâ entegrasyonu, öğretmen ve öğrencilerin teknoloji okuryazarlığı konusunda yeni beceriler kazanmasını da gerekli kılmaktadır.

Geçtiğimiz aylarda eğitimle ilgili öne çıkan önemli gündem maddelerinden biri, bazı okullarda meydana gelen silahlı saldırı olaylarıdır. Buna bağlı olarak okul güvenliği, okullarda şiddet ve saldırganlık gibi konular, tartışmaların merkezinde yer almıştır. Özellikle sosyal medyanın çocuklar üzerindeki birtakım olumsuz etkilerine bağlı olarak bazı ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kısıtlayıcı mahiyette bazı mevzuat düzenlemeleri yapma yoluna gidilmiştir. Esasen eğitimde bir otorite krizi söz konusu olup okul, eğitim ve öğrencilerle ilgili olarak meydana gelen birtakım olumsuz gelişmeleri de bununla ilişkilendirmek mümkündür. Toplum, okul, aile ve eğitimde geleneksel otorite figürleri değişmiş; ülkemizde “öğrenci merkezli eğitim” anlayışı yanlış yorumlanmıştır. Aile, okul ve sınıfla ilgili karar süreçlerinde belirleyici olan geleneksel otorite figürleri olarak ebeveynler, okul yöneticileri ve öğretmenlerin otoritesi giderek zayıflarken çocuk ve öğrencilerin etkisi ve belirleyiciliği artmaya başlamıştır. Diğer yandan aile ile okul ve öğretmenler arasındaki ilişkilerde karşılıklı olarak yaşanan güven krizine bağlı olarak geleneksel kültürümüzde yer alan “öğretmen daima haklıdır” anlayışı yerine; öğrencinin, okul ve öğretmenlerle ilgili ebeveynlere yaptığı şikayetlerde “benim çocuğum her zaman haklıdır” anlayışına doğru bir dönüşüm yaşanmıştır. Diğer yandan “ailede, okulda, eğitimde ve sınıfta demokrasi ve katılım” gibi kulağa hoş gelen bazı konular da kültürümüzde yanlış anlaşılmiş ve yorumlanmıştır.

Geleneksel toplumda okul, okul dışındaki çeşitli risk ve tehditlerden öğrencileri koruyarak onların kendilerini güvende hissettikleri bir yer olarak tanımlanırken modern toplumlar için kullanılan “risk toplumu” gibi tanımlamalara bağlı olarak okullar da giderek riskli ortamlara dönüşmüştür. Bu durum, modern toplumlarda “okul güvenliği” konusunu gündeme getirmiştir. Söz konusu güvenlik, kişisel, kurumsal ve toplumsal açılardan; ayrıca fiziki, teknik ve psikolojik yönlerden ele alınabilir. Buna göre okul güvenliği, çok yönlü ve çok boyutlu bir konu olup “okul emniyeti” kapsamında görülen okul polisi ya da güvenlik görevlisi istihdamı, güvenlik kameraları, metal dedektörler gibi uygulamalarla sınırlı değildir. Okulda insanların can güvenliğinin sağlanması, güvenli bir okul için önemli bir ön koşul olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Diğer yandan öğretmen ve öğrencilerin; eğitim-öğrenme sürecinde kendilerini her türlü tehdit, taciz, baskı ve dışlanmışlıktan uzak olarak zihni, psikolojik, sosyal yönlerden güvende hissetmeleri gereklidir.

Dünyada 2000’li yılların başından itibaren okul güvenliği konusundaki araştırmalar artmıştır. Batıda, özellikle ABD’de okulda şiddet, zorbalık, siber zorbalık, okul saldırıları ve bunlara ilişkin önleme stratejileri, yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Konunun Batılı ülkelerde daha çok tartışılmış olması, söz konusu olayların bu ülkelerde sıklıkla meydana gelmesindedir. Yakın geçmişte ülkemizde yaşanan silahlı saldırı olayları, ülke geçmişinde pek karşılaşılan bir durum olmayıp bu konuda çeşitli saikler yanında küreselleşen dünyada çeşitli yollarla gerçekleşen kültürlerarası etkileşimin ve sosyal medyanın önemli bir etkisi vardır.

Okul güvenliği, disiplinler arası bir konu olup psikolojik, politik, kültürel, ahlaki, sosyal, dijital vb. boyutları yanında bakanlık, okul, aile, medya ve diğer kurumlar arasındaki ilişkiler yönünden ele alınması gerekir. Okullarda yaşanan birtakım olumsuz olaylar, aynı zamanda bir eğitim konusu ve sorunudur. Dolayısıyla saldırı ve şiddet olaylarını, yaşanan ahlâki ve kültürel krizin bir sonucu olarak görmek gerekir. Esasen çağımız toplumlarının içinde bulunduğu kültür ve değerler krizi ile hayata ilişkin anlam krizi, öteden beri dile getirilen konulardır.

Modernleşme sürecinde dünyada eğitimin temel işlevi, akademik başarıya indirgenmiş olup okul, ekonomik yaşama ve küresel işgücü piyasasına insan gücü yetiştiren bir mekanizma olarak algılanmaya başlanmıştır. Ailenin beklentileri de bu yönde değişime uğramış olup okul, öncelikle çocukların akademik yönden başarılı olmalarını ve gelecekte getirisini yüksek bir meslek sahibi olmasını sağlaması beklenen bir aygıt olarak görülmektedir. Okul ve öğretmenler, beklentilerdeki bu değişim ve dönüşüm sürecinde birtakım tercihler yapmaya zorlanmaktadır. Okul yöneticisi ve öğretmenlerin öncelikle öğrencilere insani ve ahlaki değerleri kazandırma adına gösterecekleri birtakım çabalar, muhataplarında pek fazla karşılık bulmamaktadır. Dolayısıyla yaşanan bu çelişkiler, okul yöneticisi ve öğretmenlerin işini giderek zorlaştırmakta; kendini iyi hissetme ve işten doyum sağlama gibi konularda bazı sorunlar yaşamalarına sebep olabilmektedir.

Okul güvenliği, çok boyutlu, çok aktörü ilgilendiren ulusal ve uluslararası mahiyette bir konu olup tek başına okul yönetimi ve öğretmenlerin üstesinden gelebileceği bir konu değildir. Modernleşme, çağdaşlaşma, asrileşme, Batılılaşma, ilerleme, gelişme, kalkınma gibi toplumsal

süreçler kapsamında daha çok gündeme gelen maddi değerler, daha mutlu insanlardan oluşan bir dünya ve toplum inşa etme hedefine ulaşmada başarısız olmuştur. Eğitimin derin amaçlarından olan insan karakterinin inşası, geliştirilmesi ve ahlâki eğitim konuları, denetim ve cezalandırma konularından önce gelmektedir. Söz konusu okul güvenliğini tehdit eden bir zihniyetin önüne geçecek tedbirler geliştirmek ve caydırıcı bir ceza sistemi tesis etmek, tek başına yeterli değildir. Kısaca yaşadığımız dünyada insanlığın ihtiyaç duyduğu anlam ve değerler sisteminin yaşanmış örneklerinin, ülke ve toplum olarak sahip olduğumuz geleneksel kültürümüz içinde saklı olduğunu bilmeliyiz. Dünyaya örnek olacak şekilde yozlaşmadan gelişme, ilerleme ve kalkınma yolunda kültürel ve ahlâki kodlarımızı yeniden keşfedip canlandırmak için her alanda bir seferberlik hali gerekmektedir.

Dergimizin bu sayısında dört makale ile bir kitap tanıtımı yazısı yer almıştır. Birinci makale, ilköğretim okul müdürlerinin, okulun öğretim programının yönetiminde göstermeleri beklenen liderlik davranışlarına ilişkin bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Liderlik konusunda okullarla ilgili olarak pek çok kavramlaştırma ve çalışma yapılmış olup öğretim programına liderlik ya da program liderliği de bunlardan biridir. Okullarda 2000’li yılların sonlarından itibaren okul müdürlerinin öğretim liderliği davranışlarıyla ilgili çalışmalar artmış olup bu iki kavramlaştırma arasında da yakın ilişkiler vardır. Ölçek geliştirme ve uyarlamada bağlamsal koşullar önemli olup her kültürde aynı ölçekler aynı sonuçları vermeyebilir. Bu nedenle bu çalışmada, bağlama uygun bir ölçek geliştirme denemesi yapılmıştır.

İkinci makale eğitimde yapay zekâ kullanımı ile ilgili olup İngilizce öğreniminde üretken yapay zekânın kullanımını ele almaktadır. Eğitimde yapay zekâ kullanımı, dünyada ve ülkemizde son zamanlarda çokça tartışılan konular arasındadır. Okul söz konusu olduğunda yapay zekânın kullanım alanları, okulun idari işlerinden başlayarak ders planlama, eğitim öğretim, ölçme değerlendirme etkinlikleri gibi geniş bir yelpazede çeşitlenmektedir. Yapay zekâ araçları, öğrenenlere bireyselleştirilmiş öğrenme desteği de sunmakta olup bu araçların özellikle yabancı dil öğrenmede, öğrenenlerin yazma, dinleme ve kelime bilgisini geliştirmede olumlu katkılar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü makale, duygusal zeka ve işe bağlılık arasındaki ilişkide kariyer uyumluluğunun aracı rolünü ele almıştır. Üç ayrı ölçekle toplanan veriler, çeşitli yöntemlerle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kariyer uyumluluğu, duygusal zeka ve işe bağlılık arasındaki ilişkiye anlamlı bir şekilde aracılık etmektedir. Dördüncü makale, Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında görev yapan yerli ve yabancı uyruklu öğretim elemanı sayılarını, unvanlarına göre ele alan nicel bir çalışma olup araştırmada YÖK istatistiklerinden yararlanılmıştır.

Bu sayıda tanıtımı yapılan kitap, Ayşen Bakioğlu ve Ali Yıldız tarafından hazırlanan “PISA Bağlamında Finlandiya Eğitim Sistemi ve Öğretmen Eğitimi” adını taşıyan kitaptır. Finlandiya’nın eğitim sistemi ve uluslararası sınavlardaki başarısı, uzunca bir zaman üzerinde tartışılan bir konu olmuştur. Esasen her ülkenin eğitim sistemi o ülkeye özgü olup ilgili ülkenin tarihi, kültürel, politik,

ekonomik özelliklerini taşır. Ancak ülkeler, karşılıklı olarak eğitim sistemlerindeki iyi örneklerden yararlanabilir. Türkiye ile mukayese edildiğinde Finlandiya, beşeri ve fiziki olarak oldukça küçük ölçekli bir ülkedir. Finlandiya söz konusu olduğunda Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarından beri Beyaz Zambaklar Ülkesi adlı kitabı pek çok insan okumuştur. O kitaptan ve burada tanıtımı yapılan ülke olarak Finlandiya eğitim sisteminden alacağımız bazı dersler olabilir. Eser, Finlandiya eğitim sistemini sadece tanıtmakla kalmayıp bu modeli Türkiye’nin eğitim sistemiyle karşılaştırmalı olarak analiz ederek iki ülke arasındaki farklılıkları, öğretmen eğitimi, okul yapısı ve eğitim politikaları çerçevesinde tartışmış; Türk eğitim sistemi için çıkarılabilecek bazı dersleri ortaya koymuştur.

Gelecek sayılarda buluşmak dileğiyle.

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN

Baş Editör

Toplum, Eğitim ve Kültür

Araştırmaları Dergisi